
ORDERICI VITALIS

ANGLIGENÆ

COENOBII UTICENSIS MONACHI

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ

LIBRI XIII
IN PARTES TRES DIVISI

PRÆFATIO

I.

Orderici Vitalis Chesnianam (1) et D. Bouqueti (2) lectionem ex integro typis mandamus. Divisionem operis in tres partes, ab ipso Orderico institutam, consentientibus codicibus manuscriptis, retinimus. Libris et capitulis, quod lectoribus pergratum fore censemus, rubricas præfiximus.

Si quis nostri auctoris assertiones excutere velit, perpetuum et eximium commentarium, quo vir eruditus Le Prévost (3) suam editionem ornavit, summa cum fiducia adeat.

Nunc de Orderico nostro paulula dicamus.

II.

Ordericus Vitalis, monachus, scriptor eximius, natione Anglus, natus est apud Ettingesham, hodie *Atcham*, supra Sabrinæ seu Savernæ flumen, prope Schoresburiam seu Scrobesburiam, vulgo *Shrewsbury* urbem, in confinio Merciorum et Wallorum regionis, die 17 Februarii mensis, anni 1075. Odelerium patrem habuit qui, defuncta uxore, et ipse in monasterio Sancti Ebrulfæ Uticensi, in Normannia, ubi filium suum undecim annis natum Deo dederat, trabeam monachalem suscepit. Paulo post annum 1143, ut videtur, e vivis excessit Ordericus; stemma sacerdotii tricesimum tertium ætatis annum agens (4) suscepit. Nomen ejus in codicibus sic profertur: *Odericus*, sive *Oldericus*, *Odelerius*, *Ordericus Vitalis*.

Sic de seipso pius monachus locutus est, in principio libri quinti Historiæ suæ:

« Hæc et alia hujusmodi diligenter perpendens, Pater Guarine (5), aliquid quod aliquibus in domo Dei fidelibus prosit seu placeat, decrevi simpliciter edere, arreptum vero sedimen vigilanter tenere, ne cum servo torpente pro absconso in terra talento damner, Domino ad iudicium veniente.

« Primo itaque præceptis venerandi Rogerii abbatis, et postea vestris optavi parere, opusculum inci-

(1) *Historiæ Normannorum Scriptores antiqui, res ab illis per Galliam, Angliam, Apuliam et Orientem gestas explicant.* Lutet. Paris., 1619, in fol.

(2) *Scriptores rerum Francicarum*, tom. IX, p. 40.; tom. X, p. 234; tom. XI, p. 221; tom. XII, p. 585.

(3) *Orderici Vitalis Historiæ ecclesiasticæ*, edit. a A. Le Prévost, 4 vol. in-8° 1838-1852.

(4) Id est anno 1107.

(5) Guarinus de Essartis, abbas monasterii Sancti Ebrulfæ Uticensis fuit a 24 Maii 1125 ad 20 Junii 1137.

« piens de statu Uticensis Ecclesiae, quod priores nostri sese mutuo exhortati sunt facere, sed nullus
 « eorum voluit hoc incipere. Nam quisque silere quam loqui maluit, et securam quietem edaci curae
 « transactas res indagandi praeposuit. Libenter quippe legissent actus abbatum, fratrumque suorum,
 « et parvarum collectionem rerum suarum, quae ab egenis sed devotis fundatoribus tenuiter auctae sunt
 « ingenti sollicitudine patrum; sed ad dictandi seu scribendi sedimen suum renuerunt curvare ingenium.
 « Tandem ego, de extremis Merciorum finibus decennis Angligena huc advectus, barbarusque et ignotus
 « advena callentibus indigenis admistus, inspirante Deo, Normannorum gesta et eventus Normannis pro-
 « mere scripto sum conatus.

« Jam duos, (5*) opitulante Deo, libellos edidi, quibus de reparatione sedis nostrae et de tribus abbati-
 « bus nostris, cum quibusdam casibus temporis illius breviter inserui, veraciter allegans, prout ab
 « annosis senioribus diligenter exquisivi.

« Amodo tertium, ab anno Incarnationis Dominicae 1075 libellum exordiar, et de abbate meo ac Uti-
 « censi concione et de rebus per XII annos, scilicet usque ad Guillelmi regis obitum, gestis loquar.

« A praefato nempe anno placet inchoare praesens opusculum, quo in hanc lucem XIV Kalendas Martii
 « matris ex utero profusus sum, Sabbatoque sequentis Paschae, apud Ettingesham in ecclesia Sancti
 « Eatae confessoris, quae sita est super Sabrinam fluvium, per ministerium Ordrici sacerdotis, sacro fonte
 « renatus sum. Post quinquennium Siwardo nobili presbytero litteris erudiendus a genitore traditus
 « sum, cujus magisterio prima percipiens rudimenta quinque annis subjugatus sum.

« Undecimo autem aetatis meae anno pro amore Dei a proprio genitore abdicatus sum, et de Anglia in
 « Normanniam tenellus exsul, ut aeterno regi militarem, destinatus sum. Deinde a venerabili Patre Maine-
 « rio (6) susceptus, monachilis habitus trabea togatus, sinceroque monachorum conventui foedere indis-
 « solubili sociatus, jam LII annis plene jugum Domini gratanter bajulavi, et cum coaevis meis secundum
 « Regulae institutionem in via Dei pro posse meo alacriter ambulavi; ecclesiasticum morem et servitium
 « ediscere laboravi, et semper ad aliquid utile ingenium applicavi. »

Haec Ordericus scribebat anno 1128.

Iterum, in fine libri XIII, dicit :

« Ecce senio et infirmitate fatigatus, librum hunc finire cupio, et hoc ut fiat pluribus ex causis mani-
 « festa exposcit ratio. Nam sexagesimum septimum aetatis meae annum in cultu Domini mei Jesu Christi
 « perago; et dum optimates hujus saeculi gravibus infortuniis, sibi que valde contrariis, comprimi video,
 « gratia Dei roboratus, securitate subjectionis et paupertatis tripudio. En Stephanus rex Anglorum in
 « carcere gemens detinetur, et Ludovicus rex Francorum, expeditionem agens contra Gothos et Guascones,
 « pluribus curis crebro anxietur. En praesule defuncto, Lexoviensis cathedra caret episcopo et quando
 « vel qualem habitura sit pontificem nescio. Quid amplius dicam ?

« Inter haec, omnipotens Deus, eloquium meum ad te converto, et elementiam tuam ut mei miserearis
 « dupliciter exoro. Tibi gratias ago, summe Rex, qui me gratis fecisti, et annos meos secundum bene-
 « placitam voluntatem tuam disposuisti. Tu es enim Rex meus et Deus meus, et ego sum servus tuus, et
 « ancilla tuae filius : qui pro posse meo a primis tibi vitae meae servivi diebus.

« Nam Sabbato Paschae apud Attingesham baptizatus sum, qui vicus in Anglia situs est super Sabri-
 « nam, ingentem fluvium. Ibi per ministerium Ordrici presbyteri ex aqua et spiritu sancto me regene-
 « rasti, et mihi ejusdem sacerdotis, patrini scilicet mei, nomen indidisti. Deinde cum quinque essem an-
 « norum apud urbem Scrobesburiam scholae traditus sum, et prima tibi servitia clericatus obtuli in ba-
 « silica Sanctorum Petri et Pauli apostolorum. Illic Sigwardus, insignis presbyter, per quinque annos
 « Carmentis Nicostratae litteras docuit me, ac psalmis et hymnis, aliisque necessariis instructionibus
 « mancipavit me. Interea praedictam basilicam super Molam flumen sitam, quae patris mei erat, subli-
 « masti, et per piam devotionem Rogerii comitis venerabile coenobium construxisti.

« Non tibi placuit ut illic diutius militarem, ne inter parentes, qui servis tuis multoties oneri sunt et
 « impedimento, paterer inquietudinem, vel aliquod detrimentum in observatione legis tuae per parentum
 « carnalem affectum incurrerem. Idcirco, gloriose Deus, qui Abraham de terra, patrisque domo et co-
 « gnatione egredi jussisti, Odelerium patrem meum aspirasti, ut me sibi penitus abdicarer, et tibi omni-
 « mode subjugarer. Rainaldo igitur monacho plorans plorantem me tradidit, et pro amore tuo in exilium
 « destinavit, nec me unquam postea vidit. Paternis nempe votis tenellus puer obviare non praesumpsi,
 « sed in omnibus illi ultro acquievi, quia ipse mihi spondit ex parte tua, si monachus fierem, quod
 « post mortem meam paradisum cum innocentibus possiderem. Gratauter facta inter me et te, genitore

(5*) De tertio et quarto sui operis libris hic loqui-
 tur Ordericus, nam primus et secundus posterius
 aliis additi sunt.

(6) Mainerius, quartus Uticensis abbas, ab anno
 1066 ad annum 1089.

« meo proloquente, conventione hujusmodi, patriam et parentes, omnemque cognationem, et notos et
 « amicos reliqui; qui lacrymantes et salutantes benignis precibus commendaverunt me tibi, o summo
 « Deus Adonai. Orationes illorum, quæso, suscipe, et quæ mihi optaverunt, pie Rex Sabaoth, clementer
 « annue.

« Decennis itaque Britannicum mare transfretavi, exsul in Normanniam veni, cunctis ignotus, nemi-
 « nem cognovi. Linguam, ut Joseph in Ægypto, quam non noveram audivi. Suffragante tamen gratia
 « tua, inter externos omnem mansuetudinem et familiaritatem reperi. A venerabili Mainerio abbate in
 « monasterio Uticensi, XI ætatis meæ anno, ad monachatum susceptus sum, undecimoque Kalendas
 « Octobris Dominico clericali ritu tonsoratus sum. Nomen quoque *Vitalis*, pro Anglico vocamine, quod
 « Normannis absonum censebatur, mihi impositum est; quod ab uno sodalium Sancti Mauricii martvris,
 « cujus tunc martyrium celebrabatur, mutuatum est.

« In præfato cœnobio LVI annis, te favente, conversatus sum, et a cunctis fratribus et contubernalibus
 « multo plus quam merui amatus et honoratus sum. Æstus et frigora, pondusque diei perpessus in vinea
 « Sorech inter tuos laboravi, et denarium, quem pollicitus es, securus quia fidelis es exspectavi. Sex
 « abbates, quia tui fuerunt vicarii, ut patres et magistros reveritus sum, Mainerium et Serlonem, Roge-
 « rium et Guarinum, Richardum et Ranulfum. Isti nempe Uticensi conventui legitime præfuerunt; pro
 « me et pro aliis tanquam rationem reddituri vigilaverunt, intus et exterius solertiam adhibuerunt, no-
 « bisque necessaria, te comitante et juvante, procuraverunt.

« Idus Martii cum XVI essem annorum, jussu Serlonis electi, Gislebertus Lexoviensis præsul ordinavit
 « me subdiaconum. Deinde post biennium VII Kalendas Aprilis, Serlo Sagiensis antistes mihi stolam im-
 « posuit diaconi. In quo gradu XV annis tibi libenter ministravi. Deinde XXXIII ætatis meæ anno, Guillel-
 « mus archiepiscopus Rothomagi XII Kalendas Januarii oneravit me sacerdotio. Eodem vero die CCXIV
 « diaconus et CXX consecravit sacerdotes, cum quibus ad sanctum altare tuum in Spiritu sancto devotus
 « accessi; jamque XXXIV annis cum alacritate mentis tibi sacra ministeria fideliter persolvi. »

III.

In hoc Uticensi Sancti Ebrulfi monasterio Ordericus, præcepto Rogerii abbatis su et rogatu sociorum,
 Annualem Historiam simpliciter recitare decrevit.

Est autem opus Historiæ ecclesiasticæ sive *Uticensis historiæ* tripartitum, divisum in libros XIII, quo-
 rum primi duo (sequentibus posterioribus additi) partem primam constituunt, et res a Christo nato summarie
 describunt usque ad annum 1140.

Pars secunda, a libro tertio ad sextum usque, persequitur bellica Normannorum gesta in Fran-
 cia, Anglia, Apulia; monasteriorum foundationes, episcoporum et abbatum totius pene Neustriæ seriem
 ac res gestas, multaque alia notatu digna, præcipue sub Guillelmo II duce, cognomine Notho, luculen-
 ter exponuntur.

Parte tertia denique, sive libro septimo ad ultimum tertium decimum usque, plura referuntur de morte
 Guillelmi Conquestoris anno 1087, tribusque ejus filiis Roberto, Guillelmo et Henrico, itinere item Hie-
 rosolymitano anno 1097 et variis aliis illorum temporum eventibus.

De Orderico nostro Antonius Pagi, ad annum 1141, *Annal. ecclesiast.* n° 7, sic discurrit: « Ex Orde-
 « rici Historia multa ad supplendos annales ecclesiasticos mutuati sumus; nam licet hic autor non raro
 « in chronologiam peccet, multa tamen scitu dignissima in medium profert et sincere narrat. Existimo
 « enim ante mortem opus suum revisisse; librum enim primum finiens, ait tunc Lotharium dominari
 « Alemannis, Ludovicum Francis, Stephanum Anglis et Ranimirum monachum Hispanis, et tamen Lo-
 « tharius imperator anno 1137 obiit, eodemque anno Ranivirum regnum Aragoniæ dimisit, et in suum
 « monasterium reversus est. Præterea librum suum XIII in Stephani regis captivitate absolvit. »